

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Trinny János*

Cím: *Egy kilenvennégyes bécsi szemtanu elmondja 48-as emlékeit*

Forrás: *Magyarország*

h.n. 1924. 7. 13.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

9.439

Hely

Idő

"1848"

Személy

Egy 94 éves bécsi szemtanu elmondja 48-as emlékeit

Bécs, július hó
(A Magyarországi Tudósítói Társaság)

Az idén 76. évfordulója volt a negyvennyolcas eseményeknek. Kevesen tudják, hogy ezeknek a legendás időknek még ma is él itt egyik tanuja, aki, mint az akadémiai légio századparancsnoka, 1848 márciusban még szerephez is jutott. Ez Czédik Alajos báró, a Taaffe-kormányban Ausztria vasutügyi minisztere. Mint vasutügyi szakembert egész Európában ismerik s ezúttal két esztendővel jelent meg az osztrák közgazgatást tárgyaló nagy művének 5. kötete. Czédik báró, dacára magas életkorának — 94. évében van —, még ma is bámulatos szellemi frissességnek örvend s nagy elevenséggel, ötletességgel tud mesélni rég elmúlt időről. Ujból fölkerestem őt a Rennwegen lévő lakásán s a vele folytatott beszélgetés ezuttal is mély hatást gyakorolt reám. Hiszen ez az aggastyán még látta Kossuthot, a bécsi történelmi napok egyikén hallotta őt beszélni, látta a bécsi barrikádokat, Jellasics bárót és látta Bemét, amidőn az októbertégi napokon a bécsi községtanácsnak mint a körülzárt város védelmezője bemutatkozott.

Egy darab ittfeljött mult az öreg dolgozószobája. Biedermeier-butorok, képek ötlenek a szemembe. Egyik-másiknak történelmi a jelentősége. Egy színes litográfiára különösen föl hívja a figyelmet: azt a jelenetet ábrázolja, amidőn a bécsi forradalmat követő har-

madik napon, március 15-én az alkotmányt adó Ferdinánd császár fivére és unokaöccse, Ferenc József főherceg kíséretében a városban sétakocsizást tesz. A bécsi nép körülujjongja őt. Érdekes emlékeket elevenít fel erről az epizódról az öregur. Már előző nap hire terjedt a sétakocsizásnak s a fiatal Czédik, még innen a 18-on, már kora reggel megjelent a Michalerplatzon. Ugy 10 óra lehetett, meséli, amidőn megnyitlak a Burg kapui s kigördült az udvari hintó. A császár mellett fivére, Ferenc Károly s velük szemben az utóbbi fia, Ferenc József ült. A tömeg engem egészen a kocsi kereke mellé sodort. A lelkesedés és ujjongás határtalan volt, úgy hogy a kocsi csak lassan haladhatott előre, ami az egyeseknek alkalmat adott kérvényeik átnyújtására. A tömeg azt kívánta, hogy az uralkodóház iránt való hűségnek és lojalitásának kifejezést adandó, ezentul a katonaság helyett a nemzetőrség szolgáltassa a várőrséget. Sem a császár, sem Ferenc József: »Most herceg nem válaszoltak a kérésre, ellen-

kellett őrzeni, nehogy a dus raktarakat fosztogassák. Erre ugyan nem került a sor, bár egy kelet felől fölkerelkedett tömeg mindinkább közeledő zaja elhítette velök, hogy a proletárok utban vannak. Később azonban kiderült, hogy a proletárok helyett egy nagy magyar küldöttség érkezett meg, a pozsonyi hajóval. A magyarok — így beszéli el az öregur — vig zenezsóval masiroztak végig a kikötőtől a Nordbahnhofig, utközben összebarkácsolak a bécsiekkel, folyton hangoztatván, hogy nem mint ellenség, hanem mint barátok jöttek.

És másnap Czédik látta Kossuthot és beszélni hallotta őt. Ime a saját szavai: Az egyetem előtt gyülekeztünk. A filozófiai fakultás az egyetemen épület Bäckersstrassei részében volt, ahol most a hivatalos *Wiener Zeitung* van elhelyezve. Itt vártunk. Egyszer csak morajlani kezd a tömeg s szájról-szájra jár, hogy Kossuth jön. Rövid beszédet intézett hozzánk, a két nemzet testvériségét és a megértés szükségességét hangoztatta. Még ma is magam előtt látom őt. Temperamentumosan beszélt s nagy hatást gyakorolt mindannyiunkra. A Kärntner-Strassen, a Hotel Erzherzog Karlban volt egyébként megszállva. Néhány hónappal később nagy ellenfelét, Jellasics bánt is hallottam beszélni, ekkor azonban már vége volt a forradalmi mozgalomnak...

A bécsi helyőrség nagyrészt Olaszországba szállították, Radetzky csapatainak megerősítésére. Bécsben mindössze 10.000 katona maradt vissza. Hogy a városban a rendet fenntartani tudják s a kiszámu helyőrséget megerősítsék, alakultak a nemzetőrségi zászlóaljok. Egyben egy császári rendelet egy akadémiai légio felállításra miatt is intézkedett, sőt megállapította azokat az irányelveket is, amelyeket a légio megszervezésénél alkalmazni kellett. A ren-

delet szerint az egyetem három világi fakultása, a jogi, orvosi és filozófiai fakultás hallgatói 3 katonai testületet alkotnak, összesen 20 századdal, a műegyetem külön szervezetet 6 századdal, a képzőművészeti akadémia pedig 3 századdal. A parancsnokokat az egyes századok választják. A filozófiai fakultás egyik századparancsnokává Czédiket választották meg. Sokáig ezt a tisztséget azonban nem viselte, mert a diákság folytonos politizálását helytelenítette. Az eseményekben oly mozgalmas esztendő további fejleményeit mint szemlélő figyelte.

A bécsi zászlóaljok nem vonulnak magyarok ellen

Az, ami különösen leköti az érdeklődésünket az októberi események vázolására vonatkozik. Ezek már szeptemberben előrevetették árnyékukat. Nyilvánvalóvá vált, hogy az udvar az alkotmány ellen konspirál és a Magyarországra betört Jellasics bánt titokban támogatja. Különösen a hadügyminisztert, Latour grótot gyanúsították azzal, hogy Jellasicsot a Magyarország ellen irányuló akciójában minden rendelkezésre álló eszközzel támogatja. A fejlemények ezen részét így beszéli el Czédik báró:

Amidőn a magyarok észrevették, hogy az udvar mindjobban Magyarország ellen fordul s Jellasicsal szemben táplált rokonszenvét mind érthetőbben kifejezésre juttatja, a bécsi parlamenttel kerestek közvetlen összeköttetést, abban a föltevésben, hogy az utóbbi támogatásával könnyebben sikerül az országuk ön-

állósága ellen készülő merényletet megakadályozni. E cél érdekében a magyar nemzetgyűlés szeptember 13-án egy deputációt küldött fel Bécsbe, hogy az osztrák nemzetgyűlés pártjait a kölcsönös támogatás szükségességéről meggyőzze. A deputáció megjelenése nagy zavart okozott és fogadtatása nagy

ellenállást váltott ki, különösen a szláv képviselők, akik többségben voltak, nevezetesen a csehek és ruthének, nagyrésztben a longyelek is ellene voltak minden olyan akciónak, amely délszláv testvéreik ellen irányult. De a német konzervatív képviselők is ellenezték a magyar küldöttség fogadását, egyrészt, mert a házszabályok ezt kifejezetten megtiltották, másrészt, mert attól féltek, hogy ilyen közös akció a törvényhozó-testületek határait teljesen eltolhatta volna. Nem kevesebb, mint 30 szónok vett a vitában részt. A német baloldali pártok szónokai a házszabályok tiltó rendelkezésének a hatályon kívüli helyezését követelték. A szavazásnál azonban 168-an 108 szavazat ellenében a magyar küldöttség visszautasítása mellett döntöttek. A magyarokat felszólították, hogy irásbelileg forduljanak a Ház elnökségéhez. Ezzel aztán megszűnt a németek és magyarok közvetlen tárgyalásainak a lehetősége. A hangulat Bécsben ekkortájt már meglehetősen puskaporos volt. A vállalatok alkalmazottjai, a gyárak munkásai részben munka nélkül állottak s a munkanélküliek segélyezése nem volt oly arányú, amely őket kielégíthette volna. Az elégedetlenség nöftönött, de a külföldi emisszáriusok agitációja is, akik között feltűnő nagyszámúak voltak a magyarok. Ezek szeptember végén és október elején eláraztották Bécsét s a magyar vendégek jóvoltából nagyszámú angol pénz jött itt forgalomba. Ugy a birodalmi gyűlésben, a községtanácsban, mint a demokrata-egyesületben és a többi politikai testületekben oly nagy volt az izgalom, hogy a puskaporos herdó fölrobbanásához már csak egy szikra kellett. S ez október 6-án ki is pattant, amidőn a hadügyminisztérium két Bécsben állomásozó zászlóaljnak indulási parancsot adott. Hogy a zászlóaljakat a Roth tábornok veregsége folytán meggyengült Jellasics-sereg támogatására küldi Latour gróf, ez nem lehetett kétséges.

„Er hängt schon...“

Tudjuk, hogy a zászlóaljak megtagadták az engedelmességet s még Bécs területén köztölték ezt feljebbvalóikkal. Ez jelentette a bécsi októberi forradalom kezdetét, amelynek Latour gróf áldozatul esett. Október 6-iki élményeit Czedik báró a következőképp mondja el:

A délután folyamán újból lövéseket hallván, egy épp minálunk időző hadbírógyakornokkal utnak indultunk a város belsejébe, megnézendő, hogy mi történt. Az utcák mindenütt üresek voltak s a délelőtti harc nyomait nem csupán barrikádok árulták el, hanem különösen a Szent István-templom terén a házakba furódott golyók is. Amidőn a Josefstadthba visszatérni akartunk, a Bognergassében egy 20-30 főnyi csapattal találkoztunk. »Er hängt schon«, kiabálták, majd Latour nevét is hallottuk. Ekkor még csak arra gondoltunk, hogy Latour in effigie akasztották föl, amint ez alig egy hónappal előbb már megtörtént. A Bognergasséból az Am Hofra jutottunk s már messziről megpillantottunk a hadügyminisztérium főbejáratával szemben a gázkandeláberen egy alakot. Ruha nem volt rajta, csupán fehérnemű s még mindig azt hitük, hogy egy bábu függ a lámpavason s csak amidőn a Frejnghez értem, ismertem föl Latour gróf arcát, amely vértől volt borítva. Rémületemnél az iszonyatom volt csak nagyobb s hogy a holttestet minden további meggyalázástól megóvjuk, a közelben lévő főparancsnokságra mentünk, ahol azt a fölvilágosítást kaptuk, hogy Auersperg gróf vezénylő tábornok az egész bécsi helyőrséggel a józsefvárosi glacis-on táboroz. A vezénylő tábornok azonnal fogadott bennünket s nagy meglepetésünkre kijelentette, hogy a gyilkosságról már tud, ellenben Latour grófnak egy még a halála előtt kiadott parancsa megakadályozta őt abban, hogy a városban idejében közbelépjen. Érthetően

volt előttem, hogy a tábornok még a miniszter halála után is megkötöttnék érezte magát a parancs által. Sajnálatos kijelentette, hogy a holttest védelmére nem tehet semmit.

Másnap délután arról győződtem meg, hogy a helyőrség a glacisról elvonult, majd pedig, hogy Latour holttestét az őj folyamán a lámpavásról leszedték. A téren kevesen tartózkodtak. Egy a ház őrzésével megbízott rokkant megmutatta a lépcsőt, amelyen Latourt lecipelték. Előbb egy vasdoranggal agyonverték, csak aztán kötötték fel a holttestét a kandeláberre. Arra a hozzáintézett kérdésre, hogy miért gyűlölte egy a nép Latourt, az öreg katona, maga is a nép fia, így válaszolt: ezt nem tudom, ezt maguknak kell tudni...

Utta „a drámai problémáról“

Az októberi események nagyban sietették a beteljesülést, a véget. A nemzetőrség élére Messenhausner egykori tény-

leges hadnagy került, aki azonban inkább tartotta magát írónak, publicistának, mint katonának. A főhadiszállásán október 30-án, tehát a Schwechati-csata napján, legújabb műve korrekuráján dolgozott. Czedik a következőket mondja el a csatával kapcsolatban:

Egy már Windischgrätzal, aki csapataival körülzárta a várost, létrejött megállapodás szerint a bécsieknek fegyvereiket be kellett volna szolgáltatniok. Hire jött azonban, hogy egy 25.000 főből álló magyar hadsereg Bécs fölmentésére készül. Moga tábornok Schwechátnál meg is támadta a császári sereget, de vissza kellett vonulnia, mert a bécsiek előretörése a városból elmaradt. Ezt első sorban Messenhauser hibájának tudták be, aki a magyarok előnyomulásáról szóló hírekre még csak nem is hederített s csak déli 11-kor jelent meg a Szent István-toronyon az általa létesített obszervatóriumban. De még ekkor sem volt hajlandó az általános fölkeléshez a parancsot megadni. Fent a toronyban egy ismerősével egy drámai problémán vitatkozott.

Czedik báró látta Bemét is, akit Messenhauser október 14-én az ujonnan fölállított mobilőrség parancsnokává tett meg. Egy este, így meséli az egykori légionárus, bekrakkantottam a bécsi községe tanács ülésére. Véletlenül épp ekkor mutatkozott be a Messenhauser által védelmi parancsnoká kinevezett Bem tábornok a községe tanácsnak. A tábornok, aki igen gyöngén beszélt németül, csak néhány szót mondott a tanács elnöke is csak pár szóval üdvözölte Bemét. Ekkor szünet következett, amely eléggé kifejezésre juttatta a zavart, amelybe úgy a tábornok, mint a községe tanács került. A kinos helyzetnek csak Bem vetett véget a távozásával. Bem külső megjelenésével nem gyakorolt rám különösebb hatást, nagyon csodálkoztam, amidőn stratégiai teljesítményeiről beszéltek. Bem egyébként, amidőn látta, hogy a meglévő viszonyok mellett a város sikeres megvédéséről nem lehet szó, elhagyta Bécsét. Ugymondották, hogy osztrák tábornoki egyenruhában menekült el.

Október 31-én Windischgrätz csapatai bevonultak Bécsbe. Az osztrák forradalom ezen a napon véget ért. Ezeknek a nagy eseményeknek kevés élő tanuja maradt meg s élte át a világháború reánk nézve oly szomorú következményeit. Czedik eme kevesek közé tartozik.

Ő látta 1848-ban Ferdinánd császárt Bécsből Innsbruckba menekülni és 71 évvel később weidlingau villája ablakából látta azt a külön vonatot, amely a bécsi Westbahnhofról Svájcba röpitette Ausztria trónjátvesztette császárságát. Különös hatással volt az öregurra ez a történelmi analógia...

Irinyi Jenő